

OCHRANA PŘÍRODY A OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE NA SPOLEČNÉ CESTĚ K UDRŽITELNÉ BUDOUCNOSTI

EVA VOLFOVÁ

Mgr. EVA VOLFOVÁ

Zabývá se posuzováním vlivů záměrů a koncepcí na Naturu 2000 a biologickým hodnocením. Je soudní znalkyní v oboru ochrana přírody. Zapojila se do přípravy a vyhlášení soustavy Natura 2000 ve fázi mapování biotopů, odborných návrhů lokalit a přípravy a obhajoby stínového seznamu na biogeografických seminářích. Zpracovávala metodické materiály pro naturové hodnocení. Je členkou nevládních organizací: Ametyst z.s., České botanické společnosti, České společnosti ornitologické a pracuje jako poradkyně náměstkyně pro životní prostředí na Krajském úřadě Plzeňského kraje.

V Prusinách na jižním Plzeňsku se sešli zástupci organizací sdružených v Koalici NNO pro Naturu 2000 a zformulovali tzv. Prusinskou výzvu: „Koalice NNO pro Naturu 2000 reaguje na množící se konflikty rozvoje výroby energie z obnovitelných zdrojů s ochranou evropsky významných lokalit a ptačích oblastí v České republice. Plně podporujeme zvyšování energetické efektivity, pokud jde ruku v ruce s úsporami spotřeby energie. Produkci energie ale chápeme jako jednu z ekosystémových služeb, kterou je třeba poměřovat s poškozením dalších služeb poskytovaných přírodními biotopy...“

Zní to skoro jako zpráva z včerejších novin, které jsou plné informací z klimatické konference COP26 i zpráv o vysokých cenách energií. Ale výzva pochází již z října 2010. Šlo nám tehdy hlavně o to, že zelená energie v řadě případů až tak zelená není, protože má negativní vlivy na přírodní prostředí. Konkrétně jsme řešili ochranu lokalit Natura 2000. Příkladem bylo dost – větrné elektrárny naplánované do tokanišť tetřívka v Krušných horách, malé vodní elektrárny fragmentující vodní toky s vrankou, solární panely umístěné do vzácných písčín atd. Řadě těchto projektů se sice dařilo zabránit, avšak za cenu mnoha nepříjemných konfliktů. Chtěli jsme zformulováním výzvy přispět k vyjasnění situace a společnému naplánování, které by dokázalo zajistit ochranu přírody na jedné straně a rozvoj využívání obnovitelných zdrojů na straně druhé.

Co se dělo od roku 2010? Rozvoj obnovitelných zdrojů energie (dále OZE) v ČR se od té doby spíše přibrzdil. Pozornost byla v minulých letech věnována více pěstování biopaliv (především řepky) než systémovému rozvoji větrné, vodní a solární energetiky. Česká republika je stále spíše

energetickým skanzenem, české hospodářství zůstává v energetické náročnosti při srovnání s ostatními zeměmi EU na čtvrté nejhorší příčce.

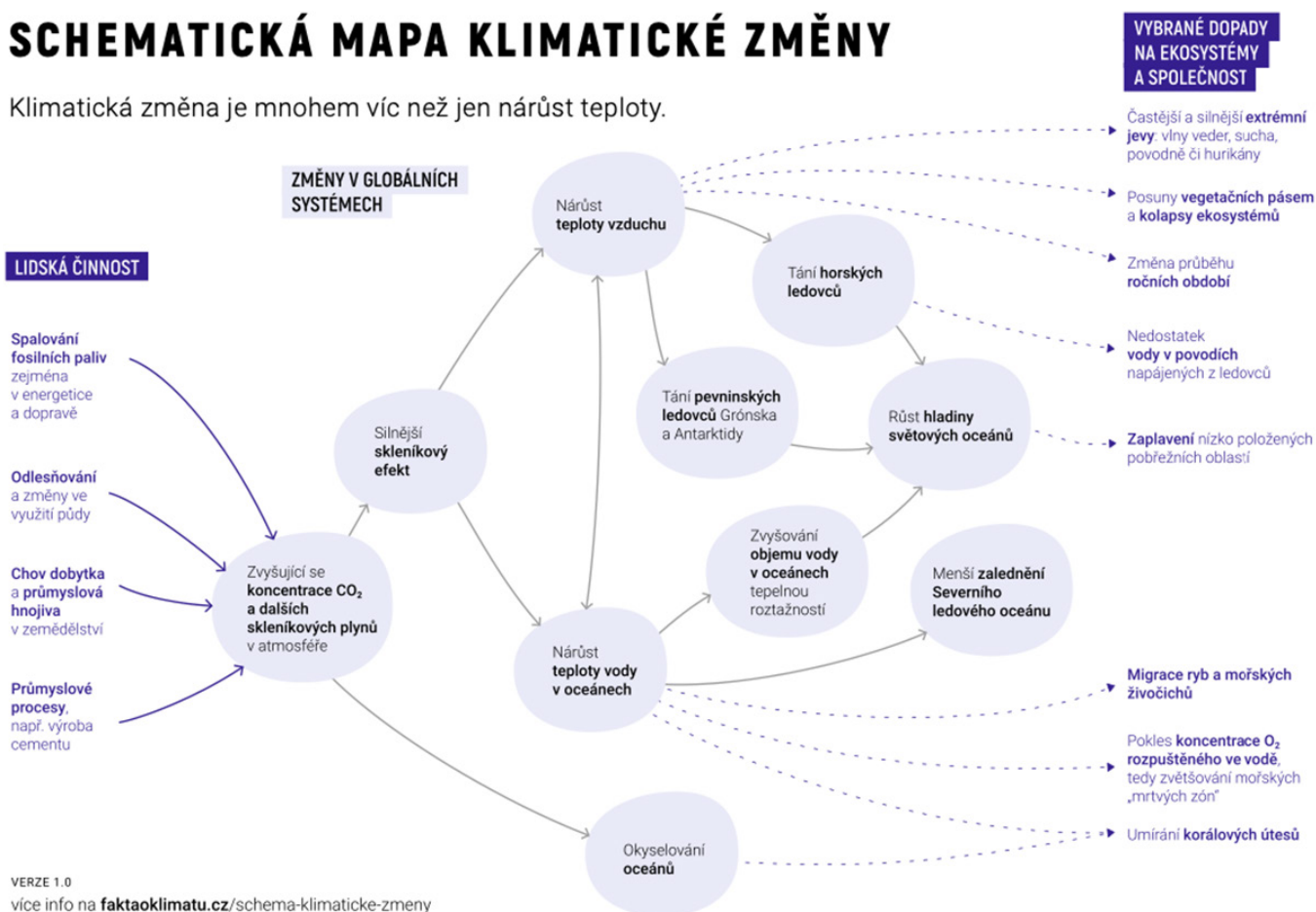
Nejen proto bohužel stále častěji zažíváme změny klimatu na vlastní kůži. Nejhorší scénáře modelů, které jsme znali z devadesátých let, se najednou naplňují. Zejména díky opakovanému suchu získala environmentální témata velkou pozornost ze strany veřejnosti i politiků. Vidina kohoutku, ze kterého neteče voda, je sice trochu zkratkovitá, ale pro každého výmluvná.

Pro energetiku je typický mnohaletý investiční cyklus a poměrně velká rezistence vůči změnám a novým trendům. Přesto lze již v blízké budoucnosti očekávat velké zvraty. Hlavním hybatelem je odklon od spalování uhlí v EU a klimatické cíle, ke kterým se členské státy na evropské úrovni zavázaly. Hlavním mezníkem je Pařížská dohoda z roku 2015 (ČR se stala smluvní stranou v roce 2017). Ta má za cíl udržet nárůst průměrné globální teploty výrazně pod hranicí 2 °C v porovnání s obdobím před průmyslovou revolucí a usilovat o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C. V roce 2019 pak přišla Zelená dohoda pro Evropu (European Green Deal). Státy EU se zavázaly, že do roku 2050 bude Unie uhlíkově neutrální, tedy že emise skleníkových plynů budou vyváženy zachycováním uhlíku. Důležitou součástí je strategie From farm to fork, která se zabývá zemědělskou politikou. V České republice však dosud chybí oficiální strategie, která by zohledňovala potřebu uhlíkové neutrality. Před několika dny byla publikována studie Energetická revoluce, zpracovaná Greenpeace a Hnutím Duha.

Jsme svědky výrazného technologického pokroku souvisejícího s obnovitelnými zdroji (a elektromobily jako příbuzným

SCHEMATICKÁ MAPA KLIMATICKÉ ZMĚNY

Klimatická změna je mnohem víc než jen nárůst teploty.

odvětvím). Ochrana přírody je ale někdy příliš rigidní, nevstřícná, a to i navzdory přesvědčivým argumentům a zkušenostem ze zahraničí. Možná se nelze divit, rezortní přístup není vyjasněný, chybějí nám vlastní data o vlivu OZE na přírodu i jejich interpretace.

Potřebujeme se posunout k pochopení, že ochrana přírody a obnovitelné zdroje k sobě neodmyslitelně patří. Výhodou spolupráce je zhodnocení, jaké vlivy na přírodu má současná energetika a s ní související změna klimatu. Např. při oteplení nad 2 °C se blíží k bodu zlomu řada ekosystémů, kromě korálových útesů jsou to tropické deštné pralesy, severské jehličnaté lesy (tajga). V některých oblastech může docházet k opakování smrtících vln veder, které mohou způsobit kolaps regionálních ekosystémů, velká území se pak stanou neobyvatelná (Příbyla et al. 2020).

Řada odborných studií se zabývá změnami ekosystémů v souvislosti se změnou klimatu. Např. španělská příručka o adaptačních opatřeních se zabývá mizením předmětů ochrany z důvodů změny klimatu (Mezquida et al. 2020). Speciálně jsou studovány

změny v ekosystémech tundry (Bjorkman et al. 2018, Barredo et al. 2020).

Souhrnná data přináší tabulka, viz výše (Attenborough 2020), která ukazuje jasné trendy v růstu populace, množství uhlíku v atmosféře a naopak poklesu divoké přírody:

Možná se na naše století bude vzpomínat jako na dobu, kdy lidé prohráli boj o biodiverzitu i o klima. Pokud se máme pokusit tyto negativní trendy ještě zvrátit, potřeb-

ujeme udělat několik zásadních změn současně. Jednak je nutné podpořit ochranu zbytků přírody, ale také plošně změnit vztah ke krajině (zemědělství, lesnictví, zadržování vody) a snížit emise uhlíku. Tlak na výstavbu obnovitelných zdrojů energie s naplňováním European Green Deal snad brzy výrazně vzroste a ČR nezůstane fosilním skanzenem Evropy. Ve spolupráci rezortů je nutné nastavit vhodná pravidla pro umísťování OZE. Nové bezemisní tech-

Rok	Počet obyvatel (mld.)*	Částice CO ₂ (p.p.m.)**	Podíl divoké přírody (%)***
1937	2,3	280	66
1954	2,7	310	64
1968	3,5	323	59
1971	3,7	326	58
1978	4,3	335	55
1989	5,1	353	49
1997	5,9	360	46
2011	7,0	391	39
2020	7,8	415	35

* Populační divize při OSN: <https://population.un.org/wpp>

** Observatoř Mauna Loa: <https://www.esrl.noaa.gov/gmd/ccgg/trends/data.html>

*** Ellis et al. (2010): *Anthropogenic transformation of the biomes, 1700 to 2000*

nologie by se měly rozvíjet citlivě k biodiverzitě. V tuto chvíli, více než kdy jindy, budeme potřebovat vzájemnou a úzkou spolupráci sektorů energetiky, životního prostředí a snad konečně i zemědělství. V současné situaci vznikající nové vlády je ideální příležitost dobře skloubit OZE a ochranu přírody, a oba tyto obory také výrazně posílit.

K navržení pravidel jsme v roce 2010 udělali několik kroků, do oficiálních metodik se to promítlo jen částečně. Alespoň v Příručce hodnocení významnosti vlivů na předměty ochrany lokalit Natura 2000 vydané Ministerstvem životního prostředí (Chvojková et al. 2011) jsou uvedena pravidla pro hodnocení vlivů na vranku:

„1. V evropsky významných lokalitách pro vranku obecnou představuje výstavba nových příčných migračních překážek v toku (včetně překážek s plánovaným rybím přechodem), vzhledem k její malé schopnosti překonávat migrační překážky, významný negativní vliv. 2. Dnové odběry z toku v místech výskytu vranky obecné v evropsky významných lokalitách představují významný negativní vliv z důvodu likvidace biotopu vranky.“ Nedávno také vyšel metodický pokyn Evropské komise k větrným elektrárnám s mnoha příklady hodnocení vlivů, zejm. na ptáky (EC 2020). Jsme na rozcestí. Pozorujeme světové státníky, ke kterým emotivně promlouvá David Attenborough. Bude napínavé, jak dopad-

ne konference v Glasgow. Ještě napínavější je, co z toho přivezou naši zástupci domů. Dosluhující premiér „od toho nic neočekává“. Budoucí premiér by musel překročit stín ODS, aby dokázal otočit kormidlem směrem k progresivní moderní zemi a nedržel nás v klimaskeptické pasti. Budeme mít po sestavení vlády s kým diskutovat? Jak asi dopadne pohádka o Slunečnickovi, Větrníkovi a Ptáku Ohnivákovi?

ZDROJE:

Attenborough, D. (2020): *Život na naší planetě*. Nakladatelství PRÁH s.r.o., Praha.

Barredo J., Mauri A., Caudullo G. (2020): *Impacts of climate change in European mountains - Alpine tundra habitat loss and treeline shifts under future global warming*. Publications Office of the European Union JRC115186. ISBN 978-92-76-10717-0. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC115186>

Bjorkman, A. D., Myers-Smith, I. H., Elmendorf, S. C., Normand, S., Rüger, N., Beck, P. S. A., Blach-Overgaard, A., Blok, D., Cornelissen, J. H. C., Forbes, B. C., Georges, D., Goetz, S. J., Guay, K. C., Henry, G. H. R., HilleRis-Lambers, J., Hollister, R. D., Karger, D. N., Kaage, J., Manning, P., ... Weiher, E. (2018): *Plant functional trait change across a warming tundra biome*. *Nature*, 562(7725), 57-62. <https://doi.org/10.1038/s41586-018-0563-7>

Ellis E.C., Goldewijk K.K., Siebert S., Lightman D., Ramankutty N. (2010): *Anthropogenic transformation of the biomes, 1700 to 2000*. *Global Ecology and Biogeography. A Journal of Macroecology*. Volume 19, Issue 5. Pages 589-606. <https://doi.org/10.1111/j.1466-8238.2010.00540.x>

Chvojková E., Volf O., Kopečková M., Hummel J., Čížek O., Dušek J., Březina S., Marhoul P. (2011): *Příručka k hodnocení významnosti vlivů na předměty ochrany lokalit soustavy Natura 2000*. Ministerstvo životního prostředí, Praha, ISBN 978-80-7212-568-5

Mezquida J.A.A., Santos M.M., Múgica M. (2020): *Manual 13 EUROPARC-Spain series of manuals English Version Protected Areas in the Face of Global Change Climate Change Adaptation in Planning and Management*. Oficina Técnica de EUROPARC-España. ISBN 978-84-940457-8-3. https://redeuroparc.org/system/files/shared/Publicaciones/manual13_eng.pdf

Příbyla O., Zákopčanová K. a Pechník O. (2020): *Atlas klimatické změny: Změny v atmosféře a rizika oteplování*. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno, příspěvková organizace. ISBN 978-80-88212-36-2 <https://faktaoklimatu.cz/atlas>

Energetická revoluce: jak zajistit elektřinu, teplo a dopravu bez fosilních paliv. Greenpeace ČR, Hnutí Duha, 2021. https://www.hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2021/10/energeticka_revoluce.pdf_0.pdf

European Green Deal, Striving to be the first climate-neutral continent https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Farm to Fork strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en

Guidance document on wind energy developments and EU Nature Legislation https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/wind_farms_en.pdf

Observatoř Mauna Loa: <https://www.esrl.noaa.gov/gmd/ccgg/trends/data.html>

Populační divize při OSN: <https://population.un.org/wpp>